

**ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Соломатіна Т.В., к.е.н., доцент

Луганський національний аграрний університет

Оцінено трудові ресурси сільськогосподарських підприємств Луганської області у розрізі факторної моделі. Визначено вплив на дану модель показника землевіддачі за маржинальним доходом. Досліджено мотивуючі фактори підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

The labour resources of agricultural enterprises of the Luhansk region are appraised in the cut of factor model: and determination of influence on this model of index of ground return after a margin profit. Investigational explaining the factors of increase of efficiency of the use of labour resources.

Постановка проблеми. Ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства формується завдяки різним складовим. На сьогоднішній день, незважаючи на існування великої кількості класифікацій структури ресурсного потенціалу, жоден з авторів не виключає значимість трудових ресурсів підприємства для його подальшого ефективного господарювання. Вважаємо за доцільне дослідити трудовий потенціал підприємств на прикладі Луганської області з урахуванням особливостей сільського господарства та мотивуючих факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективного формування і використання персоналу підприємств є досить широко висвітлені у вітчизняній науковій літературі. Так, зокрема, до найбільш ґрунтовних праць у даній сфері належать роботи таких вчених, як: В.Антонюк, О.Бугуцький, В.Галушко, О.Гудзинський, О.Єрмаков, В.Кадієвський, В. Петюх, Т.Писаревська, М.Поліщук, І.Прокопа, К.Якуба, О.Шпичак, та інші науковці. Проте, в умовах сучасного етапу розвитку перед аграрними підприємствами постає потреба оцінити рентабельність праці та фактори, які мотивуватимуть робітників.

Постановка завдання. Оцінити потенціал трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств Луганської області за окремою моделлю та визначити наявність зв'язку з показником землевіддачі по маржинальному доходу, а також дослідження мотивуючих факторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудові ресурси – це частина населення країни, яка за своїм фізичним розвитком, розумовими здібностями і знаннями здатна працювати в народному господарстві.

Згідно статистичних даних [3], в Україні в штаті сільських, лісових та мисливських господарств протягом останніх 10 років відбулося значне скорочення з 17,9% до 5,5% від всього економічно активного населення країни, що відповідає тенденціям Західної Європи (6-7%) та США (5%) [1]. Це пояснюється тим, що сучасні агротехнології капіталомісткі та мають дуже низьку трудомісткість: п'ять робочих місць на 1000 гектарів, що незрівнянно

менше, ніж та кількість робочих місць, яку могли б забезпечувати сімейні фермерські господарства [2]. Зазначену тенденцію було відмічено і в досліджуваних підприємствах Луганської області (збільшення трудомісткості у середньому +3,81 га), а на 1 працівника у 2011 році припадає біля 62 га.

Оцінимо ефективність використання трудових ресурсів типових сільськогосподарських підприємств Луганської області за допомогою показника рентабельності персоналу.

$$Rn = \frac{\text{Прибуток}_{\text{від реалізації}}}{\text{Середньоспівна}_{\text{чисельність}_{\text{працівників}}}} * 100\%$$

Факторну модель даного показника можна уявити в структурно – логічній моделі (рис.1). Дана модель дозволяє встановити, наскільки змінився прибуток на одного робітника за рахунок рівня рентабельності продажів, питомої ваги виручки в загальному обсязі виробленої продукції та продуктивності праці. Незважаючи на те, що у середньому найбільший вплив на рентабельність персоналу мала рентабельність продажів (більш 90%), аналіз окремо по підприємствам показав, що їх можна розділити на три групи:

Рис. 1. Структурно-логічна факторна модель рентабельності персоналу [4]

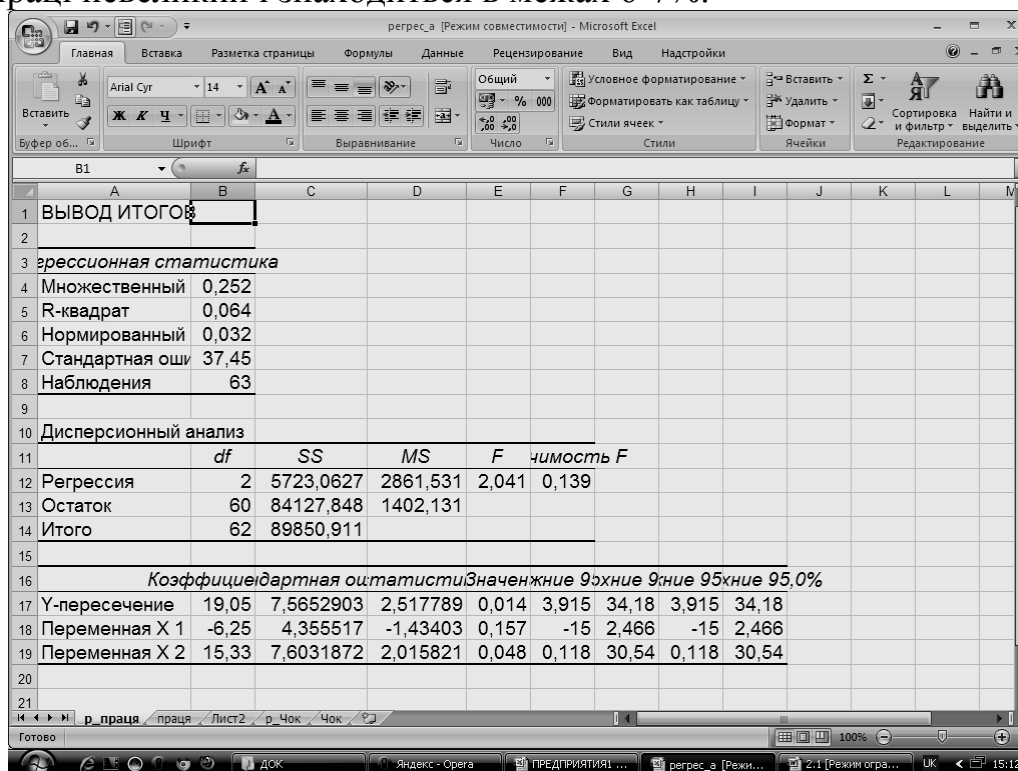
1. Найбільший вплив на рентабельність персоналу мала рентабельність продажів (ТОВ «Лотуре», ПП «Агро» тощо), при цьому перший показник у цих підприємствах має від’ємне значення (-10,66% та -8,98% у 2011 році). Зазначені підприємства є одними з найбільшими за землекористуванням та обсягами продажів не тільки в Луганській області але й в Україні, а показники землевіддачі як по чистому доходу, так і по маржинальному є достатньо високі (2,76 та 3,82 відповідно).

2. На рентабельність персоналу найзначніший вплив має продуктивність праці (ТОВ «Степове», ТОВ «Авіс», ТОВ «Небулон», ФГ «Гарант» тощо), що позначилося на достатньо високих показниках рентабельності персоналу – 31,29%; 6,07%; 10,67% та 21% відповідно. Підприємства цієї групи є великими та середніми на території Луганської області та мають землевіддачу по чистому доходу від 1,26 до 8,43 (ТОВ «Авіс»). Тобто, в деяких випадках більш, ніж у підприємств першої групи.

3. На досліджуваний показник суттєво впливали як рентабельність продажів, так і продуктивність праці (ТОВ «РССП», ПП «Селянин», ПСПА «Флінт» тощо), що виявилось найоптимальнішим для рентабельності персоналу – 28,4%, 153% та 165,11% відповідно. Підприємства, які увійшли до цієї

її групи є представниками малого бізнесу та мають невеликі земельні площі, однак показники землекористування як по чистому доходу так і по маржинальному знаходяться на достатньому рівні : 2,79; 1,173 та 2,51 відповідно.

Ураховуючи сільськогосподарський напрямок діяльності досліджуваних підприємств, вважаємо за доцільне оцінити вплив на ефективність використання трудових ресурсів, показників землевіддачі по чистому та маржинальному доходу. Розрахунки довели, що більший вплив припадає на останній показник (38%), хоча, взагалі, вплив зазначених факторів на рентабельність праці невеликий і знаходиться в межах 6-7%.

Дисперсионный анализ					
	df	SS	MS	F	значение F
Регрессия	2	5723,0627	2861,531	2,041	0,139
Остаток	60	84127,848	1402,131		
Итого	62	89850,911			

Коэффициент стандартная ошибка статистическое значение 95% доверительного интервала 95%									
Y-пересечение	19,05	7,5652903	2,517789	0,014	3,915	34,18	3,915	34,18	
Переменная X 1	-6,25	4,355517	-1,43403	0,157	-15	2,466	-15	2,466	
Переменная X 2	15,33	7,6031872	2,015821	0,048	0,118	30,54	0,118	30,54	

Рис. 2. Результати регресійного аналізу рентабельності праці, землевіддачі по чистому доходу та землевіддачі по маржинальному доходу за типовими сільськогосподарськими підприємствами Луганської області

Так, при інших різних умовах збільшення землевіддачі по чистому доходу на 1% призведе до скорочення рентабельності праці на досліджуваних підприємствах на 6,24%. Аналогічне збільшення землевіддачі по маржинальному доходу, навпаки, збільшить рентабельність праці на 15,33%. Розрахована регресійна модель має високий показник значимості (по землевіддачі по маржинальному доходу 96%, по моделі у цілому – 98%) та адекватності, що вказує на невипадковий характер зв'язку. Таким чином, спостерігається більш висока залежність по типовим сільськогосподарським підприємствам Луганської області між показником рентабельністю праці та землевіддачею по маржинальному доходу, а не за класичним варіантом. Все це свідчить про необхідність господарюючими суб'єктами нарощування саме маржинальний доход.

Вагомий вплив на продуктивність праці має і мотивація. Саме тому, було проведено анкетування робітників (115 осіб) досліджуваних підприємств Луганської області на виявлення факторів мотивації по Герцбергу.

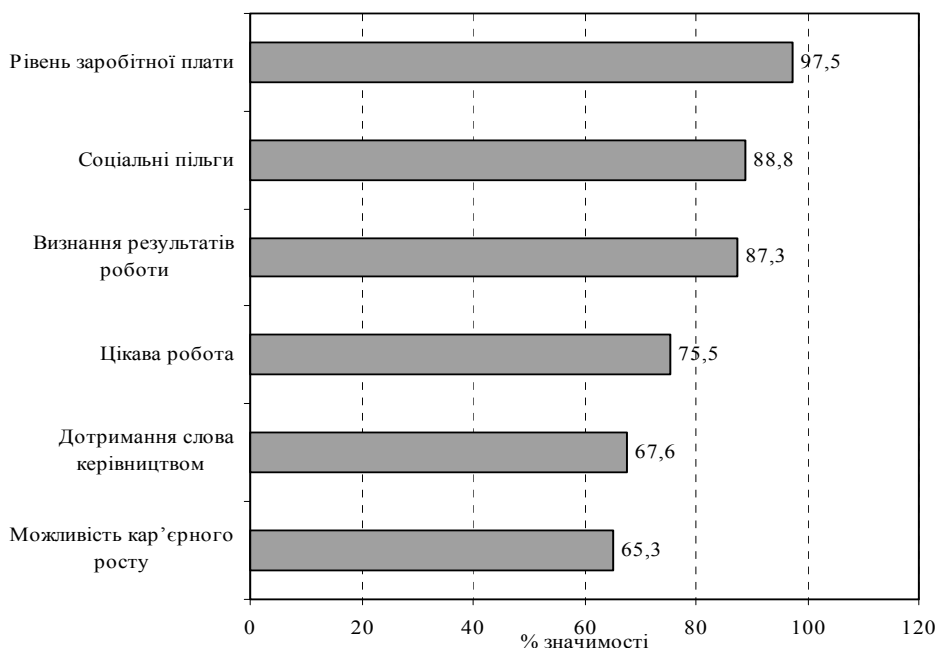

Рис. 3. Основні напрямки мотивації працівників досліджуваних підприємств Луганської області за результатами анкетування по Герцбергу
* власні дослідження

В ході дослідження з'ясувалося, що більша частина робітників працюють у достатньо престижних компаніях (91,4%), мають чіткі посадові обов'язки (78,3%) та відносно комфортне місце роботи (52,6%). Однак ситуація з іншими стабілізаторами, без яких неможливе подальша мотивація робітників, не така оптимістична: соціальними пільгами задоволено лише 11,2% всіх опитуваних робітників а рівнем заробітної плати, взагалі – 2,5%.

Таке невдоволення підтверджується і статистичними даними [5], заробітна плата галузі сільського господарства у 2010 році складала 1430 грн, що становило 64% від середньої по Україні, що не сприяє залученню у сільськогосподарське виробництво висококваліфікованих працівників. Зазначимо, що сільське господарство має найнижчий рівень робітників з вищою освітою (11,6%) у порівняння з іншими галузями народного господарства.

Серед безпосередньо мотивуючих факторів щодо ефективності роботи, за Герцбергом, робітники луганських аграрних підприємств відзначили: з матеріальних – рівень заробітної плати та соціальні пільги; з нематеріальних – похвалу та признання результатів роботи та її цікавість.

Висновки. Такий елемент ресурсного потенціалу як робоча сила використовується не в повному обсязі та не завжди ефективно. Для поліпшення ситуації на сільськогосподарських підприємствах, доцільно буде не тільки нарощувати маржинальний дохід, але й впровадити гідну систему мотивації праці з урахуванням виплати достойної заробітної плати і наявності гнучкої системи соціальних пільг.

Література:

1. Мішковець Л. В.- Фактори формування та розвитку трудового потенціалу підприємств АПК Одеської області.- збірник наукових праць НОДУ.- 2010.- 165-167

2. Попова.О . Агроінвестиції та доступ до землі: загострення суперечностей. - «Дзеркало тижня. Україна» №11, 25 Березень 2011
  3. Праця України.- статистичний збірник.- К.2011. – с. 167
  4. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия .- Москва.- Инфра-М.- 2009.- с.143
  5. Статистичний збірник :Сільське господарство України.- К.- 2010.- С.356
- Рецензент: д.е.н., професор Фірсов Є.О.*

УДК 330.15:338.432:631.11

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА УМОВИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

*Сосновська О.О., к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія*

Досліджено механізм формування ресурсного потенціалу , його склад та структуру у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області, визначено внутрішні та зовнішні чинники розвитку, проаналізовано досягнутий рівень використання та його вплив на ефективність виробництва сільськогосподарської продукції.

The mechanism, composition and structure of forming of the resource potential in the agricultural enterprises of the Poltava area has been investigated; the internal and external factors of development are determinate , the attained level of the use and its influence are analysed on efficiency of production of agricultural goods.

Постановка проблеми. У сучасних умовах аграрна політика в Україні спрямовується на підвищення рівня продовольчої безпеки країни, створення умов щодо забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та поліпшення соціальних стандартів життя сільського населення. Не дивлячись на це, значна частина підприємств працюють на межі банкрутства, що викликано відсутністю коштів для фінансування діяльності, недостатньою державною підтримкою тощо. У більшості підприємств основним джерелом коштів для формування ресурсного потенціалу є прибуток та позики фінансово-кредитних установ і частково субсидії. У кінцевому рахунку підприємства не мають можливості щодо здійснення навіть простого відтворення наявного ресурсного потенціалу.

У цих умовах важливою проблемою є вивчення забезпеченості сільськогосподарських підприємств основними видами ресурсів, досягнутого рівня ефективності використання наявного ресурсного потенціалу та джерел його формування. Саме науково-теоретична та практична значимість указаних проблем обумовила актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних питань формування, розвитку та ефективного використання потенціалу підприємств присвячено ряд наукових робіт. Проблема формування і ефективного використання ресурсного потенціалу досліджувалась такими відомими економістами: Андрійчук В.Г., Бугуцький О.А., Гайдуцький П.І., Кристальний О.В., Лукінов І.І., Месель-Веселяк В.Я., Нелеп В.Н., Пасхавер Б.Й., Саблук П.Т., Стельмашук А.М., Трегобчук В.М. та інші. Їх дослідження перева-